

О. Черненко

КОРОТКІ СПОГАДИ І ДУЖЕ ОСОБИСТІ...

Мене попросили-запропонували написати спогади про батька, Євгена Черненка, і я згадала, як колись дуже-дуже давно чудовий чоловік та відомий археолог Іон Вінокур, зробив мені жартівливий комплімент: — Ви спростували твердження, що у археологів не може бути гідних дітей!

Я тоді подумала: — Це ж дійсно складно — намагатися гідно наслідувати батьків, особливо коли успадковуєш разом з прізвиськом професію!

Тож мені складно про це написати і це будуть короткі спогади. Напевно, дуже особисті та не про археологію...

* * *

Коли я була маленькою, взимку, батько приносив мені апельсини та пресований іранський інжир у пачках, який купував у Пасажі по дорозі з роботи. Ввечері він завжди читав мені книжки — про Вінні-Пуха, про подорожі Нільса, про Мауглі та про Пешпі. Батько дуже любив читати і цінував книжки. Найбільше любив читати про подорожі та пригоди. Усе життя збирав бібліотеку і привчив до читання мене, а потім і моїх дітей, своїх онуків. Бібліотека, напевно, була його найбільшим скарбом та пристрастю.

Коли я трохи підросла, батько час від часу брав мене із собою на роботу, в Інститут археології. Інститут тоді був у центрі Києва, на нинішній вулиці Грушевського. У обідню перерву ми з ним йшли на стадіон «Динамо», до басейну, спостерігати за грою в водне поло чи за стрибками з трампліну. А у вихідні ходи-

ли до кінотеатру дивитися мультфільми чи до зоопарку. Батько захоплювався фотографією і майже завжди носив з собою фотоапарат. У мене залишилися численні фотографії з тих часів. На кількох ми з батьком разом — коли ми зустрічали когось знайомого, він просив нас сфотографувати удвох. Одне таке фото, як пам'ятаю, зробила Софія Станіславівна Березанська (вони з батьком товаришували багато років), а інше — його найкращий друг Володимир Гецельович Збенювич. Пізніше, коли я вже ходила у школу, ми з батьком друкували фотографії, тимчасово перетворюючи ванну кімнату на фотолабораторію.

Батько розповідав, що завжди хотів стати моряком. Через перенесену в дитинстві в евакуації хворобу, зір у нього був не найкращий, тому про «мореходку» довелося забути. Однак кораблями він захоплювався усе життя, а у роки мого дитинства вигадав гру у кораблики. На великому листі картону він накреслив море, береги вигаданих континентів та острови. У нас був флот з маленьких пластмасових корабликів, вітрильників та броненосців, і ми влаштовували морські баталії у водах того вигаданого моря. А ще батько багато років збирав зображення вітрильників. Він так хотів відвідати далекі країни, однак за радянських часів був «невийзdnим» і це його дуже пригнічувало. У студентські роки одного разу зміг виїхати на екскурсію до Чехословаччини, а потім вже ні. У великий світ — до Америки, Німеччини, Болгарії потрапив лише по розпаду СРСР.

Батько казав, що Київ — це єдине місто у світі, де варто народитися і жити. Власно, народився він на Житомирщині, куди його батька відкомандирували «підіймати господарство», утім невдовзі родина повернулася до Києва.

Мешкали на Андріївському узвозі до самої війни, до цього ж будинку повернулися з евакуації. Потім переїхали на Стрелецьку в будинок поблизу Софії Київської.

Батько навчався у чоловічій школі. Після війни школи для хлопчиків та дівчат були окремими. Він згадував, як у випускному класі його запросили на танці у жіночу школу. У той самий день і час в його школі були комсомольські збори. Батько зробив свій вибір і пішов на танці. За це його ледь не вигнали з комсомолу та зі школи. Вчитель історії, відставний військовий, навіть проголосив з цього приводу перед класом палку промову: — Женья Черненко хоче ховатися за жіночі спідниці. Зинов'єв, Троцький та Каменев йому товариші! Коли буде війна, ми підемо боронити Батьківщину, а Женья за жіночою спідницею сховається!

На щастя врешті усе обмежилось доганою і батько зміг вступити до університету. Спочатку на заочне відділення, однак закінчив перший рік навчання на «відмінно» і його перевели на стаціонар. «Заліковку» з відмінними оцінками за перший курс батько приніс до дому та продемонстрував своїй мамі, своїй бабусі, щоб вона ніколи більше не порівнювала його з синами сусідів. До цього вона дошкуляла йому у класичному варіанті: — В усіх діти, як діти, а тебе турбує лише футбол та твої друзі-бешкетники! У футбол батько невдовзі таки був вимушений припинити грати, травмувавши ногу, хоча впродовж усього життя залишався зятим уболівальником і намагався не пропустити жодної трансляції футбольного матчу по телевізору.

Працюючи лаборантом в Інституті археології, батько підробляв екскурсоводом. Як він згадував, це тривало до того часу, коли перед пам'ятником Хмельницькому він автоматично почав розповідати про зовсім інший пам'ятник і не міг зрозуміти, чому екскурсанти усміхаються. Врешті зрозумів і вирішив, що цю роботу треба полишити, оскільки розповідаючи одне й те саме кожного дня, а інколи й по кілька разів, важко було зосередитися і контролювати, що саме оповідаєш. Оповідаєш, а думки плинуть в далечінь.

Пам'ять у батька була феноменальна. Він пам'ятав практично усе, що колись прочитав, пам'ятав на якій сторінці і у якому абзаці що було написано. Записи робив лише у виняткових випадках, упорядковуючи картотеку знахідок скіфського озброєння. Все інше просто запам'ятовував, і не лише тексти. Він пам'ятав численні музичні твори і міг узнати фактично будь-яку мелодію за першими тактами. Якщо я чогось такого не пам'ятала, він завжди дивувався, як це взагалі можливо — забути. Правда іноземні мови йому не давалися. Хоча у мене таке враження, що чудової пам'яті у цьому випадку було недостатньо, а він просто не хотів витрачати час та сили на вивчення.

Батько дуже любив та добре вмів готувати. Може тому, що його дід був кондитером, і це вміння в родині передавалося практично у спадок. Його «коронними блюдами» були солянка, плов. Ці блюда він готував на свята. Часто варив борщ та холодець, готував форшмак і вінегрет. Любив пригощати гостей власноруч приготовленими стравами. Він і мене трохи вчив куховарити, а потім мого сина, свого онука.

На початку 70-х років батько отримав спадок від тітки, на честь якої його колись назвали, та зміг придбати кооперативну квартиру на лівому березі, на Березняках (як він казав, «у Чернігівській губернії»). З вікон квартири було видно Дніпро і це його дуже тішило. Тоді ж він подумав, що можна ходити на роботу пішки і спробував перейти по льоду через Дніпро з Березняків на Видубичі, де тоді був Інститут археології. Нібито близьенько, трохи більше кілометру по прямій, утім виявилось дуже небезпечною справою, бо лід на Дніпрі був з численними торосами.

Батько любив прогулянки вздовж берега Дніпра. Навесні та влітку йому дуже подобалося сидіти на набережній, читати книжку та спостерігати за річкою. Із Дніпром він назавжди і залишився, як і бажав, разом із частиною мого серця.

ЧЕРНЕНКО Олена, кандидат історичних наук, Варшавський університет, Варшава, Польща.
CHERNENKO Olena, Candidate of Historical Sciences, The University of Warsaw, Warsaw, Poland.
 ORCID: 0000-0002-0627-9095, o.chernenko@uw.edu.pl